

ASIA Lastensuojeluasiakirjoja koskevan asiakirjapyynnön käsittely

KANTELU

Oikeuskanslerille 16.11.2014 osoittamassaan kirjoituksessa varatuomari omasta puolestaan ja kantelijan asiamiehenä on arvostellut kaupungin lastensuojeluviranomaisten menettelyä. Kirjoituksen mukaan varatuomarin kantelijan asiamiehenä tilattua 20.10.2014 kantelijan lapsia koskevien lastensuojelun asiakirjojen jäljennökset lastensuojelun viranhaltijat olivat kieltäytyneet niitä luovuttamasta. Lisäksi viranhaltijat olivat jättäneet kantelijan kuulematta lasten kiireellisen sijoituksen valmistelussa, vaikka siihen olisi ollut mahdollisuus. Viranhaltijat ovat virheellisesti esittäneet, että kantelijaa ei oltu tavattu.

SELVITYS

Kantelun perusteella kaupungin sosiaalityön palvelujen vs. lastensuojelun esimies ja sosiaalipalveluiden päällikkö ovat antaneet 20.3.2015 päivätyn selvityksen liitteineen.

Selvityksen mukaan tietojen luovuttamatta jättämisestä päätettäessä perusteena oli ollut se, että kantelija ei ole lastensa huoltaja, eikä hän siten ole ollut asianosainen lastensa lastensuojeluasioissa lukuun ottamatta kiireellistä sijoitusta, sijaishuollon muuttamista ja huostaanottoa koskevia päätöksiä. Kantelija tai hänen asiamiehensä eivät myöskään olleet toimittaneet kaupungin lastensuojelulle asiakirjoja, joiden kautta mahdollinen tiedonsaantioikeus olisi voitu todentaa. Kaupungin lastensuojelu oli pyytänyt itse käräjäoikeudesta tietoa asiasta. Saaduista asiakirjoista oli ilmennyt, että kantelijalla oli oikeus saada tietoa lastensa asioista sosiaaliviranomaisilta. Pyydetty tiedot oli toimitettu postin välityksellä kantelijalle 20.11.2014.

Kantelija oli asiamiehensä välityksellä laatinut oikaisuvaatimuksen kaupungin yksilöhuoltojaostolle kantelijan lapsia koskevien asiakirjajäljennösten luovuttamatta jättämisestä. Asiat oli molempien lasten osalta käsitelty yksilöhuoltojaostossa 10.12.2014.

VASTINE

Kantelijat ovat antaneet selvityksen johdosta vastineen 28.10.2015 ja 29.10.2015.

RATKAISU

Sovellettavat säännökset

Perustuslain 108 §:n 1 momentin mukaan oikeuskanslerin tulee valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeuskansleri valvoo myös perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista. Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 4 §:n mukaan oikeuskanslerin on tutkittava asia, jos on aihetta epäillä oikeuskanslerin valvontavaltaan kuuluvan henkilön, viranomaisen tai muun yhteisön menetelleen lainvastaisesti tai jättäneen velvollisuutensa täyttämättä taikka jos oikeuskansleri muusta syystä katsoo siihen olevan aihetta.

Tiedon antamisesta viranomaisen asiakirjasta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999, *julkisuuslaki*). Lain 9 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada tieto viranomaisen asiakirjasta, joka on julkinen. Lain 11 §:ssä säädetään asianosaisen oikeudesta tiedonsaantiin. Pykälän mukaan hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (asianosainen) on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitelleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Säädetty tietojensaantioikeus koskee salassa pidettäviä asiakirjoja sekä myös tietoja sellaisista asiakirjoista, jotka eivät vielä julkisuuslain mukaan ole julkisia. Erikseen asianosaisen tietojensaantioikeutta voidaan rajoittaa julkisuuslain 11 §:n 2 – 4 momentin mukaisesti.

Lain 14 §:n 2 momentin mukaan tiedon asiakirjan sisällöstä antaa se viranomaisen henkilöstöön kuuluva, jolle viranomainen on tämän tehtävän määrännyt tai jolle se hänen asemansa ja tehtävänsä vuoksi muuten kuuluu. Saman pykälän 3 momentissa on säädetty, että jos virkamies tai muu 2 momentissa tarkoitettu henkilö kieltäytyy antamasta pyydettyä tietoa, hänen on: 1) ilmoitettava tiedon pyytäjälle kieltäytymisen syy; 2) annettava tieto siitä, että asia voidaan saattaa viranomaisen ratkaistavaksi; 3) tiedusteltava asian kirjallisesti vireille saattaneelta tiedon pyytäjältä, haluaako hän asian siirrettäväksi viranomaisen ratkaistavaksi; sekä 4) annettava tieto käsittelyn johdosta perittävistä maksuista.

Lain 14 §:n 4 momentin mukaan kyseisessä pykälässä tarkoitettu asia on käsiteltävä viivyttyksettä, ja tieto julkisesta asiakirjasta on annettava mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään kahden viikon kuluessa siitä, kun viranomainen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön. Jos pyydettyjä asiakirjoja on paljon tai niihin sisältyy salassa pidettäviä osia tai jos muu niihin rinnastettava syy aiheuttaa sen, että asian käsittely ja ratkaisu vaativat erityistoimenpiteitä tai muutoin tavanomaista suuremman työmäärän, asia on ratkaistava ja tieto julkisesta asiakirjasta on annettava viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun viranomainen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön. Pynnön ollessa kirjallinen viranomaisen on mahdollisesta kieltäytymisestään annettava kirjallinen ilmoitus.

Arviointia

Kantelijan kuuleminen

Oikeuskanslerinvirastoon on hankittu hallinto-oikeuden 4.6.2015 kantelijan lasten kiireellistä sijoitusta ja sen jatkamista koskevassa asiassa antamat päätökset. Hallinto-oikeus on viitannut lastensuojelulain 39 a §:ään, jonka mukaan ennen saman lain 38 §:n 1 ja 4 momentissa tarkoitettuja kiireellistä sijoitusta koskevia päätöksiä on selvittävä lapsen, vanhemman, huoltajan sekä muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta tällöin vastaavan henkilön mielipide ja käsitys asiasta. Selvittäminen voidaan jättää tekemättä, jos selvittämisestä aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa haittaa lapsen terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle. Kiireellisen sijoituksen jatkamisesta säädetään 38 §:n 3 momentissa.

Hallinto-oikeuden mukaan kiireellinen sijoitus ja sen jatkaminen eivät edellytä hallintolain mukaista muutosäännöksiin sidottua kuulemistä. Kantelijan mielipidettä ei ole voitu selvittää päätöstentekohetkellä, sillä häneen ei ole saatu yhteyttä. Kantelijan puhelinnumero ei ole ollut sosiaaliviranomaisten käytettävissä, koska se on salainen. Johtava viranhaltija on voinut sijoittaa lapset kiireellisesti kantelijan mielipidettä selvittämättä, koska selvittämisestä aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen olisi aiheuttanut haittaa lasten terveydelle, kehitykselle ja turvallisuudelle. Syitä päätösten kumoamiseen menettelyvirheen perusteella ei ollut.

Hallinto-oikeus on näin ollen ottanut kantaa kantelijan kuulemiseen ja asia on kuulunut hallinto-oikeuden ratkaistavaksi sille kuuluvan toimi- ja harkintavallan nojalla. Hallinto-oikeuden päätökseen kiireellisistä sijoittamista koskevassa asiassa ei saa hakea muutosta valittamalla. Oikeuskanslerilla ei ole toimivaltaa puuttua tuomioistuinten toimi- ja harkintavaltansa rajoissa tekemiin päätöksiin, eikä asiassa ole aihetta epäillä, että hallinto-oikeus olisi ylittänyt harkintavaltansa tai käyttänyt sitä virheellisesti.

Kantelu ei tältä osin anna aihetta toimenpiteisiini.

Asiakirjapyynnön käsittely

Kantelijan asiamies oli 20.10.2014 tilannut jäljennökset kantelijan lasten lastensuojelun asiakaskertomuksista ja muusta aineistosta. Lastensuojelun esimies oli päätöksillään 24.10.2014 hylännyt pyynnöt. Kantelija oli asiamiehensä avustuksella tehnyt päätöksistä oikaisuvaatimukset, jotka oli käsitelty yksilöhuoltojaostossa 10.12.2014. Jaoston pöytäkirjan mukaan tietojen luovuttamatta jättämisen perusteluna oli ollut, että kantelija ei ole lasten huoltaja, eikä hän siten ole asianosainen lapsia koskevissa lastensuojeluasioissa lukuun ottamatta kiireellistä sijoitusta, sijaishuollon muuttamista ja huostaanottoa koskevia päätöksiä. Näin ollen kantelijalla ei ollut oikeutta saada lapsia koskevia lastensuojelun asiakirjoja tai muita tietoja lastensuojelusta. Pöytäkirjassa on edelleen todettu, että myöhemmin käräjäoikeudesta saaduista asiakirjoista oli käynyt ilmi, että kantelijalla oli oikeus saada tietoja lasten asioista sosiaaliviranomaisilta. Tiedot oli toimitettu postin välityksellä kantelijalle kuukauden sisällä pyynnön saapumisesta eli 20.11.2014.

Hallinto-oikeuden edellä mainituista päätöksistä ilmenee, että kantelijan lapset oli sijoitettu kiireellisesti 26.9.2014 ja sijoitusta oli jatkettu 24.10.2014. Kantelija on ollut asiassa asianosainen ja asiakirjapyyntö oli tehty 20.10.2014. Edellä mainitun julkisuuslain 11 §:n mukaan asianosaisella on oikeus saada tieto myös salassa pidettävän asiakirjan sisällöstä, jos mainittu asiakirja voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Kantelijan ja hänen asiamiehensä pyytämät lastensuojelun asiakirjat ovat luonteeltaan tällaisia kiireellistä sijoitusta koskevaan asiaan vaikuttavia asiakirjoja. Asiakirjojen luovuttamatta jättämistä on perusteltu sillä seikalla,

OIKEUSKANSLERINVIRASTO

että kantelija ei ole lasten huoltaja. Huomioon ottaen kantelijan asianosaisasema ja asianosaisen tietojensaantioikeutta koskevat säännökset katson, että asiassa ei ole tältä osin toimittu asianmukaisesti.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Kiinnitän kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnan ja sosiaalityön palvelujen huomiota viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain säännösten mukaiseen menettelyyn.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen päätöksestäni kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnalle ja sosiaalityön palvelujen tietoon saatettavaksi.

Apulaisoikeuskansleri

Risto Hiekkataipale

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Irma Tolmunen